

АНОТАЦІЯ

Синицин П. М. Інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України в контексті рішень Європейського суду з прав людини. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право». – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021.

Дисертаційна робота є першим комплексним монографічним дослідженням застосування рішень Європейського суду з прав людини Конституційним Судом України у своїй інтерпретаційній діяльності. Здійснене дослідження дозволило обґрунтувати й сформулювати низку нових наукових положень та практичних рекомендацій щодо застосування Конституційним Судом України рішень Європейського суду з прав людини при здійсненні інтерпретаційної діяльності.

Запропоновано періодизацію розвитку теорії та практики інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України та виокремлено чотири періоди: передісторія – до жовтня 1990 року; становлення – із 24.10.1990 до 16.10.1996 р.; розвиток - із 16.10.1996 р. і до 13.07.2017 р.; вдосконалення – сучасний період, що починається із 13.07.2017 р. і триває до сьогодні.

Зроблено висновок, що інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України є ширшою за надання офіційного тлумачення норм Конституції України, вона охоплює також тлумачення під час перевірки конституційності нормативних актів, публічних (внутрішніх та міжнародних) договорів (та під час розгляду конституційних скарг).

В дисертаційному дослідженні розкрито роль рішень Європейського суду з прав людини як джерела конституційного права України, що має складну, комплексну природу, поєднуючи у собі властивості одночасно правоінтерпретаційного акту та судового прецеденту, при цьому,

застосуванню у якості джерела права підлягають не лише рішення постановлені Європейським Судом щодо України, але й відносно усіх держав-учасниць ЄКПЛ.

Під принципами застосування рішень ЄСПЛ КСУ запропоновано розуміти основні засади та імперативні, стійкі ідеї, якими послуговуються судді Конституційного Суду України при застосуванні рішень ЄСПЛ у процесі здійснення інтерпретаційної діяльності КСУ. У ході дослідження також виокремлено загальні та спеціальні принципи застосування рішень Європейського Суду з прав людини Конституційним Судом України у своїй інтерпретаційній діяльності. До загальних принципів застосування рішень ЄСПЛ КСУ у інтерпретаційній діяльності належать: верховенство права, правова визначеність як його елемент, верховенство конституції, динамічність інтерпретації, справедливість, пряма дія прав та свобод і принцип зв'язаності правом (принцип самообмеження Конституційного Суду України). До спеціальних принципів застосування рішень ЄСПЛ КСУ у інтерпретаційній діяльності слід віднести принцип дружнього ставлення до міжнародного права, принцип субсидіарності застосування рішень ЄСПЛ, «належності» застосування КСУ рішень ЄСПЛ у своїй інтерпретаційній діяльності та принцип «автономності» інтерпретації із застосуванням рішень ЄСПЛ, принцип діалогу суддів.

У дисертаційному дослідженні також пропонується внесення доповнень до Закону України «Про Конституційний Суд України», які б передбачили можливість зміни рішення КСУ у разі визнання його таким, що суперечить ЄКПЛ. Тобто, у разі, коли міжнародною судовою установою буде встановлено, що рішення КСУ суперечить ЄСПЛ, передбачити надання можливості КСУ переглядати таке рішення за умови висловленої ініціативи зацікавлених сторін за нововиявленими обставинами.

Аргументовано, що рішення Європейського суду з прав людини є джерелом конституційного права України, яке має складну, комплексну природу, поєднуючи у собі властивості одночасно правоінтерпретаційного

акту та судового прецеденту, при цьому, застосуванню у якості джерела права підлягають не лише рішення постановлені Європейським Судом щодо України, але й відносно усіх держав-учасниць ЄКПЛ.

Встановлено, що обрання способу застосування рішень ЄСПЛ КСУ у своїй інтерпретаційній діяльності визначає якість отриманого в її результаті тлумачення. Найбільш доцільним, як з точки зору юридичної техніки, так і доступності для розуміння тексту судового рішення, є казуїстично-змістовний спосіб використання рішень Європейського Суду з прав людини КСУ при здійсненні інтерпретаційної діяльності. Пропонується розробка та нормативне закріплення правил застосування Конституційним Судом України рішень Європейського суду з прав людини у своїй інтерпретаційній діяльності шляхом доповнення Закону України «Про Конституційний Суд України» нормою про необхідність підвищення кваліфікації суддів, зокрема, щодо застосування КСУ практики ЄСПЛ при написанні судових рішень. Програма підвищення кваліфікації повинна включати теми, пов'язані із юридичною технікою застосування рішень ЄСПЛ, ознайомленням із відповідною практикою ЄСПЛ у співвідношенні до поділу на підтеми згідно із статтями ЄКПЛ, обмін досвідом із суддями ЄСПЛ та суддями зарубіжних країн. Організацію таких навчань пропонується віднести до компетенції Національної школи суддів України, оскільки у цієї установи наявний відповідний досвід та можливості.

В дисертаційному дослідженні з'ясовано, що конфлікт правових позицій ЄСПЛ і конституційного суду держави - поширене явище у сучасних правових системах. Водночас така ситуація має негативний характер. Закріплення на нормативно-правовому рівні місця не лише ЄКПЛ, а й практики ЄСПЛ у внутрішньому праві дало б змогу уникнути таких ситуацій у вітчизняній правовій дійсності. Вбачається, що будучи актами тлумачення ЄКПЛ рішення ЄСПЛ стали самостійним джерелом права з огляду на абстрактну форму норм ЄКПЛ. При цьому, місце рішень ЄСПЛ повинне визначатися на одному рівні із ЄКПЛ, адже інше призводить до порушення

принципу правової визначеності та створює умови, за яких держави можуть маніпулювати та виконувати лише зручні для них рішення ЄСПЛ. У цьому контексті автором виокремлено шляхи запобігання виникненню конфліктів між правовими позиціями Конституційного Суду України та ЄСПЛ, а саме: нормативне визначення моделі співвідношення вітчизняного законодавства; нормативне визначення меж імплементації норм ЄСПЛ та практики ЄСПЛ у вітчизняному праві; нормативне закріплення обов'язку держави враховувати рішення ЄСПЛ при тлумаченні національного законодавства та конституції; визначення місця рішень ЄСПЛ в ієрархії внутрішньодержавних правових актів за юридичною силою

Запропоновано дефініцію нормативно-ціннісного орієнтиру як формального вираження орієнтовного (мінімального) рівня забезпечення та захисту позитивним правом природних і суспільних благ. Обґрунтовано, що рішення ЄСПЛ виступають в якості нормативно-ціннісного орієнтира при формуванні правових позицій КСУ. Застосування стандартів, розроблених Європейським судом із прав людини, розуміння процесу та механізмів інтерпретації, використаних задля їх встановлення, має фундаментальне значення для правильного забезпечення цих стандартів на національному рівні, особливо з урахуванням того, що на національному рівні саме Конституційний Суд України є одним із основних імплементаторів практики ЄСПЛ у внутрішню правову систему.

Ключові слова: Конституційний Суд України, правові позиції Конституційного Суду України, інтерпретаційна діяльність, практика Європейського суду з прав людини, застосування рішень Європейського суду з прав людини Конституційним Судом України, принципи застосування рішень Європейського суду з прав людини, нормативно-ціннісний орієнтир, конфлікт правових позицій, способи застосування рішень Європейського суду з прав людини.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Публікації в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Синицин П. М. Рішення Європейського суду з прав людини як джерело конституційного права України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 5. С. 19-23.
2. Синицин П. М. Окремі аспекти застосування Європейської конвенції з прав людини шляхом використання рішень Європейського суду з прав людини конституційними судами. *Конституційно-правові академічні студії*. 2017. № 4. С. 12-18.
3. Синицин П. М. Практика конституційних судів щодо застосування рішень Європейського суду з прав людини: конкуренція правових позицій. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 3. С. 157-162.
4. Синицин П. М. Сутність і межі інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України. *Право і суспільство*. 2019. № 3. С. 74-80.
5. Синицин П. М. Принципи застосування рішень Європейського суду з прав людини в інтерпретаційній діяльності Конституційного Суду України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. № 2. т.31(70). С. 52-57.
6. Синицин П. М. Інтерпретаційна діяльність Конституційного суду України: генеза правового забезпечення. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. № 17. С. 41-47
7. Синицин П. М. Практика Європейського Суду з прав людини як нормативно-ціннісний орієнтир у діяльності конституційних судів. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2017. Vol. 4. Iss. 1. P. 54-60.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Синицин П. М. Поняття інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України. *Юридична наука: виклики і сьогодення* : Матеріали

- міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, Україна, 7–8 черв. 2019 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2019. С. 33-38.
9. Синицин П. М. Конфлікт правових конституційного суду та Європейського суду з прав людини: зарубіжний досвід. *Право та закон: теорія, методологія, практика* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 квіт. 2021 р.) URL: https://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2227%3A190420212045&catid=277%3A2-042021&Itemid=342&lang=en
10. Синицин П. М. Дружнє ставлення до міжнародного права» як принцип застосування рішень ЄСПЛ у інтерпретаційній діяльності КСУ. *Правове життя сучасної України: у 3 т.* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 1. С. 344-347.
11. Синицин П. М. Розмежування понять «конституційне провадження» і «конституційне судочинство». *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 20 трав. 2016 р.) : у 2 т. Т. 1 / відп. ред. М. В. Афанасьєва. Одеса : Юридична література, 2016. С. 343-345.
12. Синицин П. М. Способи застосування Конституційним Судом України рішень Європейського суду з прав людини. *Актуальні проблеми розвитку науки, освіти та суспільства* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 23 лип. 2021 р.). Полтава : ЦФЕНД, 2021. 50 с.
13. Синицин П. М. Зміна ролі Конституційного Суду України в процесі реформування судової системи. *Наука — основа розвитку сучасного світу* : LXX Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Запоріжжя, 30 лип. 2021 р.). URL: <http://surl.li/ahvwy>

SUMMARY

Synytsyn P. M. The interpretational activity of the Constitutional Court of Ukraine in the context of the European Court of Human Rights judgments. – Qualifying Scientific Work, manuscript copyright.

Dissertation for obtaining a scientific degree of the doctor of philosophy in the field of study 08 "Law", specialty 081 "Law". - National University "Odessa Law Academy", Odessa, 2021.

The dissertation is the first comprehensive monographic study of the application of the European Court of Human Rights (ECtHR) judgments by the Constitutional Court of Ukraine (CCU) in its interpretational activity. The research conducted by the author has made it possible to substantiate and formulate a number of new scientific provisions and practical recommendations for the application by the Constitutional Court of Ukraine of judgments of the European Court of Human Rights in the implementation of interpretive activities. The author has proposed the periodization of the development of interpretational activity of the Constitutional Court of Ukraine in theory and practice and distinguishes four periods: prehistory - until October 1990; formation - from 24.10.1990 to 16.10.1996; development - from 16.10.1996 to 13.07.2017; improvement - the modern period, which begins on 13.07.2017 and continues to this day.

It has been concluded that the interpretational activity of the Constitutional Court of Ukraine is broader than providing an official interpretation of the Constitution of Ukraine; it also includes interpretation during the constitutional review of regulations, public (domestic and international) treaties (and during the consideration of constitutional complaints).

The dissertation has revealed the role of the judgments of European Court of Human Rights as a source of constitutional law of Ukraine, which has a complex nature, combining the properties of both an interpretative act and judicial precedent not only in relation to Ukraine but also regarding all contracting parties to the ECHR.

The principles of application of ECtHR judgments by the CCU are proposed to be understood as the basic principles and imperative, stable ideas used by judges of the Constitutional Court of Ukraine in applying judgments of the ECtHR in the process of CCU interpretational activity. The general principles of applying Judgments of the ECtHR in interpretational activity include: the rule of law, legal certainty, rule of constitution, dynamic interpretation, justice, the direct effect of rights and freedoms and the principle of binding law (principle of self-limitation of the Constitutional Court of Ukraine). The special principles of application of ECHR judgments in interpretive activities include the principle of friendly attitude to international law, the principle of subsidiarity of judgments of the ECtHR, "appropriateness" of application of ECtHR decisions in its interpretational activity and the principle of "autonomy" of interpretation of ECtHR decisions.

It has been substantiated that a judgment of the European Court of Human Rights is a source of constitutional law of Ukraine, which has a complex nature, combining the properties of both legal interpretation and judicial precedent, while not only judgments of the European Court on Ukraine, but also in relation to all contracting parties to the ECHR.

It has been established that the choice of the method of application of the judgments of the ECtHR of the CCU in its interpretational activity determines the quality of the interpretation obtained as a result. The most expedient, and in terms of legal technique and accessibility in order to understand the text of the judgment, is a casuistic and meaningful way to use the judgments of the European Court of Human Rights by the CCU to implement interpretative activities. It is proposed to develop and normatively enshrine the rules of application by the Constitutional Court of Ukraine of the European Court of Human Rights decisions by supplementing the Law of Ukraine "On the Constitutional Court of Ukraine" with the norm requiring the continuous professional development of the judges. The training program should include topics related to the legal technique of application of ECtHR decisions, acquaintance with the relevant practice of the ECtHR concerning the division into subtopics under the ECHR articles, exchange of

experience with ECtHR and foreign judges. It is proposed to delegate the organization of such exercises to the National School of Judges of Ukraine, as this institution has the appropriate experience and resources.

The thesis has revealed that the conflict between the legal positions of the European Court of Human Rights and the constitutional court of the state is a common phenomenon in modern legal systems. At the same time, this situation is negative. Consolidation at the legal level of the place not only of the ECHR but also the practice of the ECtHR in domestic law would make it possible to avoid such situations in the domestic legal reality. It is seen that the interpretational activity of the ECHR, the judgments of the ECtHR have become an independent source of law, given the abstract form of the rules of the ECHR. At the same time, the place of decisions of the ECtHR should be determined on the same level with the ECHR as otherwise it will violate the principle of legal certainty and creates conditions under which states can manipulate and implement only the decisions of the ECtHR convenient for them.

According to this context the author has determined the ways to prevent the emergence of a conflict between the legal positions of the Constitutional Court of Ukraine and the ECHR, namely: the normative definition of the model of correlation of domestic law; normative determination of the boundaries of the implementation of the norms of the ECHR and the practice of the ECtHR in domestic law; normative consolidation of the obligation of the state to take into account the decision of the ECtHR when interpreting national law and the constitution; determination of the place of decisions of the ECtHR in the hierarchy of domestic legal acts in terms of legal force.

The dissertation has defined normative-value reference point as a formal expression of the approximate (minimum) level of provision and protection of natural and public goods by the positive right. It has been substantiated that the European Court of Human Rights judgments act as a normative-value reference point in the formation of the legal positions of the CCU. The application of standards, developed by the European Court of Human Rights, has fundamental

importance for the understanding of the process and mechanisms of interpretation at the national level, especially because the Constitutional Court of Ukraine is one of the primary implementers of ECtHR practices into the domestic legal system on the national level.

Keywords: Constitutional Court of Ukraine, legal positions of the Constitutional Court of Ukraine, interpretational activity, practice of the European Court of Human Rights, application of judgments of the European Court of Human Rights by the Constitutional Court of Ukraine, principles of application of decisions of the European Court of Human Rights, normative-value reference point, conflict of legal positions, ways of applying the judgments of the European Court of Human Rights.

LIST OF APPLICANT'S PUBLICATIONS

Publications in which, the main scientific results of the dissertation have been published:

1. Synytsyn P. M. Judgment of the European Court of Human Rights as a source of constitutional law of Ukraine. *Actual problems of domestic jurisprudence*. 2019. № 5. P. 19-23.
2. Synytsyn P. M. Some aspects of the application of the European Convention on Human Rights through the use of decisions of the European Court of Human Rights by constitutional courts. *Constitutional and legal academic studies*. 2017. № 4. P. 12 -18.
3. Synytsyn P. M. Practice of constitutional courts on the application of decisions of the European Court of Human Rights: competition of legal positions. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 3. P. 157-162.
4. Synytsyn P. M. The essence and limits of interpretive activity of the Constitutional Court of Ukraine. *Law and society*. 2019. № 3. P. 74-80.
5. Synytsyn P. M. Principles of application of decisions of the European Court of Human Rights in the interpretation of the Constitutional Court of Ukraine. *Scientific notes of TNU named after VI Vernadsky*. Series: legal sciences. 2020. № 2. v.31 (70). P. 52-57.

6. Synytsyn P. M. Interpretation activity of the Constitutional Court of Ukraine: the genesis of legal support. *Bulletin of the Southern Regional Center of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2018. № 17. P. 41-47

7. Synytsyn P. M. The practice of the European Court of Human Rights as a normative and value guideline in the activities of constitutional courts. *Evropsky politicky a pravni diskurz..* 2017. Vol. 4. Iss. 1. P. 54-60.

Publications that confirm the approbation of the materials of the dissertation:

8. Synytsyn P. M. The concept of interpretive activity of the Constitutional Court of Ukraine. *Jurisprudence: Challenges and Present: Proceedings of the International. scientific-practical conf.* (Odessa, Ukraine, June 7-8, 2019). Odessa: NGO "Black Sea Law Foundation", 2019. P. 33-38.

9. Synytsyn P. M. Conflict of legal constitutional court and the European Court of Human Rights: foreign experience. *Law and law: theory, methodology, practice: materials International. scientific-practical conf.* (Odessa, April 15, 2021) URL:https://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2227%3A190420212045&catid=277%3A2-042021&Itemid=342&lang=en

10. Synytsyn P. M. Friendly attitude to international law "as a principle of application of ECtHR decisions in the interpretation of the CCU. *Legal life of modern Ukraine: in 3 volumes: materials International. scientific-practical conf.* (Odessa, May 15, 2020) / resp. ed. M. R. Arakelyan. Odessa: Helvetica, 2020. T. 1. P. 344-347.

11. Synytsyn P. M. Distinguishing between the concepts of "constitutional proceedings" and "constitutional proceedings". *Legal and institutional mechanisms for ensuring the development of the state and law in terms of European integration: materials of the International scientific-practical conference* (Odessa, May 20, 2016): in 2 vols. Vol. 1 / resp. ed. MV Afanasyev. Odessa: Legal Literature, 2016. P. 343-345.

12. Synytsyn P. M. Ways of application by the Constitutional Court of Ukraine of decisions of the European Court of Human Rights. *Actual problems of development of science, education and society*: coll. thesis add. International. scientific-practical conf. (Poltava, July 23, 2021). Poltava: CFEND, 2021. 50 p.

13. Synytsyn P. M. Changing the role of the Constitutional Court of Ukraine in the process of reforming the judicial system. Science - the basis of the modern world: LXX International. scientific-practical internet conf. (Zaporozhye, July 30, 2021). URL: <http://surl.li/ah>

